

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Лабунця Віктора Миколайовича

про дисертаційне дослідження **Стрюк Мирослави Вячеславівни** на тему «**Методика формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти**», подане на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (музичне мистецтво).

I. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами.

Актуальність звернення дисертантки до проблеми формування виконавської культури підлітків у закладах загальної середньої освіти не викликає сумніву, адже містить низку вагомих причин. *По-перше*, безперешкодність доступу будь-якого музичного матеріалу в межах інформаційного потоку у нинішньому суспільстві призводить до появи такого явища як аномія, наслідком чого є масова дезорієнтація та відсутність високих, чітких музичних (вокально-виконавських) орієнтирів. Натомість, своєчасний педагогічно скерований вплив на набуття виконавської культури молодим поколінням співаків-виконавців націлює їх до відповідальної, якісної підготовки у цій галузі і подальшої трансляції своїх умінь широкій аудиторії. *По-друге*, – діти підліткового віку перебувають на ключовому етапі становлення особистості, коли формується світогляд, вже мають початкову (базову) співацьку підготовку, що уможлиблює спрямовувати їх навчальні дії до свідомого набуття більш високого порядку, а саме до виконавської культури. *По-третє*, – співацька діяльність у закладах загальної середньої освіти є доступною формою взаємодії та міцною платформою для посилення багатьох чинників впливу на формування означеного явища.

Доцільність наукових розвідок у полі даної проблеми засвідчується тим, що виконавська культура підлітків у співацькій діяльності набирає впливовості як чинник соціального порядку, адже представники виконавського жанру у своїй сукупності утворюють мистецький простір

певної спільноти, задають сценічний тон та якість подачі музичного матеріалу, певним чином диктують правила поведінки, схиляють до музичних смаків та ідеалів. У зв'язку із цим, виокремлення проблеми формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності у закладах загальної середньої освіти є цілком доцільним і відповідає сучасним суспільним запитам.

Своєчасність дослідницького пошуку обумовлена недостатньою розробленістю методичних засад формування виконавської культури підлітків у закладах загальної середньої освіти. Окрім того, представлена дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та складає частину загального наукового напрямку «Удосконалення музично-естетичного навчання учнівської молоді у різних ланках мистецької освіти».

2. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність на наукова новизна.*

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів наукового пошуку Мирослави Стрюк підтверджується міцною теоретико-методологічною базою щодо вивчення досліджуваного феномена з філософських, культурологічних, психологічних та соціологічних позицій. Підтвердженням достовірності й результативності проведеного наукового пошуку слугує комплексне поєднання здобувачкою теоретичної, методичної та дослідно-експериментальної роботи з формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності до впровадження в процес навчання у закладах загальної середньої освіти, логіка розгортання якого є продуманою та переконливою.

Теоретико-методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження стали визначені автором наукові підходи: діяльнісний, системний, особистісний, інтегративний та акмеологічний, які характеризують

концептуальні основи виконавської культури підлітків та створюють теоретичні передумови для висвітлення і ґрунтовного дослідження специфіки формування досліджуваного феномена до впровадження в навчально-виховний процес, а саме у співацьку діяльність у закладах загальної середньої освіти.

Науковий апарат дисертаційного дослідження сформульовано цілком коректно. Застосування дисертанткою комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів, спрямованих на досягнення поставленої мети та розв'язання завдань дослідження, стало дієвим підґрунтям для розробки методичного інструментарію та його впровадження під час проведення дослідно-експериментальної роботи.

3. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

Наукова новизна дисертаційного дослідження Мирослави Стрюк не викликає сумнівів, адже наразі у музично-педагогічному дискурсі бракує системних праць щодо психолого-педагогічного осмислення та методичного забезпечення проблеми формування виконавської культури підлітків у закладах загальної середньої освіти. Визначена стратегія науково-дослідницького пошуку дозволила дисертантці представити науково-обґрунтовані та експериментально перевірені результати виконаного дослідження, що мають наукову новизну й дають підстави кваліфікувати його як таке, що привносить у науку нове розв'язання досліджуваної проблеми, до яких відносяться:

- *Цілісний науковий аналіз проблеми формування виконавської культури підлітків у закладах загальної середньої освіти на засадах визначених автором наукових підходів: діяльнісного, системного, особистісного, інтегративного та акмеологічного.*

- *Авторське потрактування сутності ключового поняття дослідження «виконавська культура підлітків в процесі співацької діяльності», що розглядається автором як гранична досконалість, як теоретичний стан найвищої якості виконання у вигляді полімотивованої*

системи, зорієнтованої у практичну площину згідно потреб та інтересів підлітка, націлена на досягнення успішності та реалізованості виконавця в процесі музичної діяльності, що передбачає якісне зростання.

- **Компонентна структура виконавської культури**, що представлена у взаємозв'язку та взаємодії низки структурних компонентів, а саме: *мотиваційно-ціннісного, емоційно-вольового, когнітивно-діяльнісного та творчо-рефлексивного* з визначеними для кожного з них відповідних критеріїв, показників та рівнів сформованості.

- **Поетапна методика формування виконавської культури підлітків у закладах загальної середньої освіти**, розроблена відповідно до визначених завдань дослідження та сформована з чотирьох комплексів педагогічного впливу, які співвідносяться з компонентами формування виконавської культури підлітків: *мотиваційно-аксіологічного, зорієнтованого на формування мотиваційно-ціннісного компонента; емоційно-комунікаційного, спрямованого на формування емоційно-вольового компонента; когнітивно-аналітичного, націленого на формування когнітивно-діяльнісного компонента; творчо-моделюючого, зорієнтованого на формування творчо-рефлексивного компонента.*

4. Структура та зміст дисертації. Її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення.

Дисертація Мирослави Стрюк має усталену структуру й складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувачки, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної для наукового пошуку теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; представлено теоретико-методологічну основу та окреслено комплекс взаємодоповнюючих методів для розв'язання поставлених завдань; аргументовано наукову новизну та визначено практичне значення дослідження; відображено відомості про апробацію й впровадження результатів дослідження.

Зміст *основної частини* дисертації висвітлюється у трьох розділах роботи, змістове наповнення яких розгортається відповідно до сформульованих дисертанткою завдань, спрямованих на досягнення мети дослідження, яка полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування виконавської культури підлітків у закладах загальної середньої освіти.

У *першому розділі* роботи основна дослідницька увага дисертантки була зосереджена на розкритті теоретичних засад формування досліджуваного феномена. На підставі детального аналізу зарубіжної та вітчизняної філософської літератури подано сутність та зміст ключових понять: «культура», «виконавська культура», «виконавська культура підлітків». Для визначення змісту та сутності виконавської культури підлітків авторка спирається на низку наукових підходів, серед яких діяльнісний, системний, інтегративний, особистісний та акмеологічний. З позиції *діяльнісного підходу* виконавська культура передбачає активну залученість учнів-підлітків в навчально-освітній процес, рушійними чинниками представлені дія та мотивація, стимулювання до діяльності. *Системний підхід* дозволив розглянути виконавську культуру як систему, що складається з різних елементів в цілісну систему. На підставі *особистісного підходу* виконавська культура підлітків зумовлюється векторами — особистість учня, його здібності, вміння та вподобання. У межах *інтегративного підходу* виконавська культура передбачає: розвиток здатності до систематизації здобутих знань; стимулювання до пошуку нової інформації та засобів; імплементації нестандартних підходів до вирішення завдань; сфокусованість на розвитку творчих здібностей; стимулювання до навчально-пізнавальної діяльності. *Акмеологічний підхід* дозволив розглянути ступені виконавської культури. Суттєвими завданнями даного підходу визначені реалізація власних здібностей та можливостей, віднайдення шляхів для удосконалення фахової майстерності та професійне самовизначення особистості.

Виконавську культуру підлітків авторка тлумачить як *граничну досконалість, як теоретичний стан найвищої якості виконання у вигляді полімотивованої системи, зорієнтованої у практичну площину згідно потреб та інтересів підлітка, націлену на досягнення успішності та реалізованості виконавця в процесі музичної діяльності, що передбачає якісне зростання.*

Другий розділ присвячено обґрунтуванню організаційно-методичних засад формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності. Представлено *структуру виконавської культури підлітків у єдності мотиваційно-ціннісного, емоційно-вольового, когнітивно-діяльнісного та творчо-рефлексивного компонентів. Мотиваційно-ціннісний компонент* враховує значущість внутрішньої мотивації, виконавського інтересу в процесі співацької діяльності, а також цінностей як орієнтирів виконавської культури. *Критерієм мотиваційно-ціннісного компонента* визначено *міру спрямованості до постійного вдосконалення виконавських здібностей та ступінь сформованості ціннісних орієнтацій* (показники: прояв інтересу до музичного мистецтва, прагнення до самовдосконалення в процесі співацької діяльності, наявність ціннісних орієнтирів виконавської культури).

Емоційно-вольовий компонент відображає наявність емпатійної реакції на музичні твори, здатність підтримувати активний робочий стан, вказує на сформованість та розвиток вольових якостей. *Критерієм* визначено *ступінь сформованості емоційно-вольової сфери* (показники: наявність емпатійної реакції на музичні твори, здатність підтримувати активний робочий стан в процесі співацької діяльності, сформованість та розвиток вольових якостей).

Когнітивно-діяльнісний компонент відстежує якість виконаної роботи у процесі співацької діяльності, відображає особливості психічних процесів, спроможностей та когнітивних навичок. *Критерієм* компонента є *міра отримання та оперування інформації в процесі співацької діяльності* (показники: загальномистецька освіченість (ерудованість), здатність до

здійснення самоконтролю (інтроспекції) в процесі співацької діяльності, спроможність до включення нових знань в вокально-виконавську діяльність).

Творчо-рефлексивний компонент вказує на здатність учнів підліткового віку поєднувати самоаналіз та самооцінку в процесі співацької діяльності з можливістю створення нового, творчого та унікального. *Критерієм* встановлено *ступінь творчого самовираження в процесі інтерпретації музичного твору та міра сформованості саморефлексії* (показники: спроможність до музичної інтерпретації, здатність до творчого самовираження та розвитку власного виконавського стилю, спроможність здійснювати саморефлексію в процесі співацької діяльності).

Наступним логічним кроком дослідницького пошуку стало визначення здобувачкою низки *специфічних принципів* (емоційної зацікавленості та емпатійності; інтеграції мистецьких знань; опори на художньо-естетичний досвід; орієнтації на *художньо-естетичні потреби і смаки учнів; творчої свободи в художній інтерпретації вокального твору*) та *педагогічних умов* (забезпечення творчої атмосфери освітнього середовища; зорієнтованість на баланс освітньої та розважально-дозвільневої функцій у навчально-виховному процесі; активне залучення учнів до концертної практики; стимуляція до практичного втілення індивідуальної (власної) виконавської концепції у музично-творчому продукті), які сприяють формуванню виконавської культури підлітків у співацькій діяльності у закладах загальної середньої освіти:

У *третьому розділі* роботи здобувачкою висвітлено хід і результати дослідно-експериментальної роботи, яка проводилась на базі освітнього процесу ліцею № 80 м. Києва. У перебігу констатувального експерименту було встановлено три рівні сформованості означеної якості у підлітків: високий, середній та низький. Статистичне опрацювання емпіричних даних засвідчило, що кількісні переваги у респондентів, яких віднесено до низького рівня сформованості виконавської культури у співацькій діяльності. Висновки цієї частини дослідно-експериментальної роботи спонукали до

розробки авторської методики формування виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Методика передбачала впровадження 4-х комплексів педагогічного впливу, що співвідносилися з компонентами формування виконавської культури підлітків. *Мотиваційно-аксіологічний комплекс* зорієнтований на формування мотиваційно-ціннісного компонента, реалізовувався авторськими методами «Мистецький проект», «Музичний спектакль», «Еталон». *Емоційно-комунікаційний комплекс*, спрямований на формування емоційно-вольового компонента, впроваджувався методами «Емпатійне занурення», «Воля та дія». *Когнітивно-аналітичний комплекс* націлений на формування когнітивно-діяльнісного компонента, реалізовувався методами «Аналітик», «Інтроекція». *Комплекс творчо-моделюючий* зорієнтований на формування творчо-рефлексивного компонента за допомогою методів «Творче моделювання» та «Мультимодульний моніторинг».

Дані порівняльного аналізу дослідження підтвердили ефективність впровадження запропонованої методики формування виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти. Виявлена позитивна динаміка свідчить про високу ефективність останнього формувального експерименту та результативність упроваджених методів навчання.

Подані у дисертації висновки стали логічним завершенням проведеного дисертаційного дослідження й засвідчили виконання усіх поставлених завдань.

Робота є цілісним й завершеним дослідженням та виконана у відповідності до вимог, що ставляться до наукової продукції даного типу.

5. Теоретичне та практичне значення дисертації.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає: у збагаченні науково-теоретичних основ педагогіки мистецтва, зокрема, музичної педагогіки та психології мотивації особистості, щодо розв'язання актуальної проблеми формування виконавської культури підлітків у процесі співацької

діяльності в закладах загальної середньої освіти; в поглибленні науково-теоретичних уявлень про педагогічний потенціал фахового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва; у розширенні обсягів науково-теоретичного та методичного моделювання у галузі музично-педагогічних досліджень.

Практичне значення дослідження полягає в можливості реалізації розробленої методики формування виконавської культури в процесі співацької діяльності; у впровадженні в навчально-освітній процес в закладах загальної середньої освіти. Основні теоретичні положення дисертації можуть бути використані як навчальний матеріал у навчально-освітньому процесі предмета «Музичне мистецтво», під час підготовки до концертної, сценічної або позаурочної діяльності вчителями музичного мистецтва середньої та старшої ланки закладу загальної середньої освіти, керівниками музичних гуртків або колективів відповідної вікової категорії. Отже, матеріали дослідження можуть слугувати методичною основою для оновлення або корегування змісту співацької діяльності підлітків, зокрема включення до навчальної програми учнів середньої ланки закладів загальної середньої освіти, а також використовуватись у процесі написання методичних рекомендацій з питань формування виконавської культури підлітків в процесі співацької діяльності.

6. Апробація та впровадження результатів.

Основні положення, результати та висновки дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практична онлайн-конференції студентів, аспірантів «Актуальні проблеми мистецької освіти і художньої культури». Здобувачкою підготовлено тези доповідей на тему: «Проблема методу інтроспекції в педагогічній діяльності викладача музичного мистецтва» (м.Київ, Київський столичний університет імені Бориса Гринченка. 23 травня 2024 // Фестиваль науки – 2024: XII Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція студентів, аспірантів «Актуальні проблеми мистецької освіти і художньої

культури»); на тему: «Формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності» (Київ, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. 23 травня 2025). Взято участь у Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференція студентів, аспірантів «Актуальні проблеми мистецької освіти і художньої культури».

Основні теоретичні положення і результати відображено в 3 одноосібних публікаціях автора, з них 2 – у наукових фахових виданнях України; 1 – у міжнародному виданні, 2 праці апробаційного характеру. Практичні результати науково-дослідної роботи впроваджено в освітній процес ліцею № 80, м. Київ.

7. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та у наукових публікаціях.

Маємо засвідчити, що в процесі аналізу змісту дисертаційного дослідження та низки наукових публікацій здобувачки, випадків недотримання норм академічної доброчесності не виявлено.

Використані у дисертації матеріали наукових праць Стрюк Мирослави Вячеславівни, котрі були попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дослідження, вказані в анотації дисертації і самоплагіатом не вважаються.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне висловити деякі дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. У підрозділі 1.1 широко представлені філософські позиції, а саме світоглядні установки різних історичних періодів щодо феномена культури. Водночас, у дисертаційній роботі в синонімічному ряді вживаються такі поняття як «культурологічний феномен», «філософія культури», які бажано було б розрізняти, конкретизувати у полі огляду загальної дефініції культури. Погоджуючись із логікою змістового аналізу, вважаємо, що доречно було б

більш сконденсувати зміст на чітко визначеному смисловому полі і виділяти основні властивості та характеристики досліджуваного феномена.

2. Зміст та сутність виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності розглядається завдяки застосуванню низки наукових підходів, серед яких виділено системний підхід. Виникає питання, як цей підхід впроваджено у експериментальній методиці?

3. У дисертації подано опис методичної моделі формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти, концепт якої зафіксовано у двох графічних зображеннях, поданих у Додатках (Додаток А, Додаток І). На нашу думку, бажано було б розмістити методичну модель у схематичному вигляді у основному тексті, відображаючи напрями впливу та взаємозв'язки елементів згідно визначеної структури.

4. Відмічаючи переваги практичної частини дисертаційного дослідження, ми вважаємо, що потребує деталізації опису питання адаптації запропонованої методичної моделі виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності саме у закладах загальної середньої освіти.

5. З метою методичного забезпечення даного дослідження, бажано було б у Додатках представити програмний репертуар з методичними рекомендаціями щодо полегшення і оптимізації його застосування у навчальному процесі у закладах загальної середньої освіти.

Між тим наголошуємо, що зазначені зауваження та висловлені побажання не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертаційної роботи, яка характеризується оригінальністю, науковою новизною та практичним значенням, високим теоретичним рівнем, глибиною наукових підходів та методичним забезпеченням процесу формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Ураховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну та практичну значущість, вважаємо, що дисертація Мирослави Вячеславівни Стрюк на тему «Методика формування виконавської культури підлітків у процесі співацької діяльності в закладах загальної середньої освіти» є актуальним, цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваної проблеми, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (із змінами), а її авторка – Мирослава В'ячеславівна Стрюк заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 014 Середня освіта (музичне мистецтво).

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Віктор ЛАБУНЕЦЬ

